

Perhanov sen

Srbsko 1999

Viacúčelová športová hala Pinki v belehradskej štvrti Zemun. Nenápadný plagárik upozorňuje na kickboxový zápas Srbsko — Chorvátsko. Už sa odohral. Svetové stávkové kancelárie azda iba z nedostatku invencie neuzatvárajú stávky na to, či Miloševića postavia pred súd v Haagu alebo v Belehrade (a či vôbec). Na srbsko-kosovskej hranici sa to opäť melie. Jedenástykrát v priebehu dvoch rokov vkročím do Kusturicovho léna a po troch týždňoch stretnem kamoša Zijadina Salihoho zvaného Zidi. A tento chlapík mi s úškrnom Buratina povie: „Hovor mi Perhan. A ja tebe budem hovoriť Emir.“ Perhan, meno vypožičané z filmu Emira Kusturicu, je vodca svorky. Malý až stredný formát balkánskeho zlodejíčka. Tvrdí vám trebárs, že so svojou partiou štyroch srbských vreckárov, ktorú on ako Róm viedol, precestoval takmer celú Európu. Okrem Anglicka a Ruska. Prečo Anglicka? Perhana a jeho družinu znechucoval fakt, že tamojší obyvatelia používajú namiesto hotovosti platobné karty v miere oveľa väčšej ako na kontinente. A prečo Ruska? Tam zas nebolo čo kraďnúť. Ani hotovosť, a už tobôž nie karty.

Albánsko 1999

Perhan si po návrate z Európy postavil v kosovskej Prištine dom. Tri poschodia. Tristo metrov štvorcových. Môžete mu veriť, ale i nemusíte. Ja v zásade verím. Perhan odtiaľ predvlani utiekol, tak ako ďalších dvadsaťtisíc kosovských Rómov. Jeho dom asi obsadili Albánci. Dnes má v basketbalovej hale areálu Pinki k dispozícii dva metre štvorcové priestoru rozparcelovaného dekami prevesenými na drevených žrdiach. Tie ho oddeľujú od ostatných. V lepšom prípade sú to špinavé deky. V horšom prípade hrubé igelity, cez ktoré čiastočne vidieť „k susedom“.

Perhanov dnešný majetok je skromný. Jedno skladacie lôžko, jeden magnetofón. Keď ide večer do mesta, spravidla za jednou zo svojich súložníc, ktorým láskyplne hovorí *pička turbo-dizel* (skratka PTD), prevesí si cez rameno pod bundu čiernu koženú ľadvinku. Tak, aby mu ju nijaký vreckový zlodej nemohol ukradnúť. Nosí v nej dináre, smiešnych pár papierikov. Získava ich za dvadsať sardinkových konzerv, na ktoré má raz mesačne od Červeného kríža alebo Caritasu nárok každý utečenec. Perhan má v neďalekej nemocnici chorú sestru. Potrebuje preto peniaze. Tak ako iní utečenci, aj on tých dvadsať konzerv predáva na trhu — kus za jednu nemeckú marku. Obvykle sa mu to podarí. Potom ide za sestrou. A kúpi si cestou cigarety.

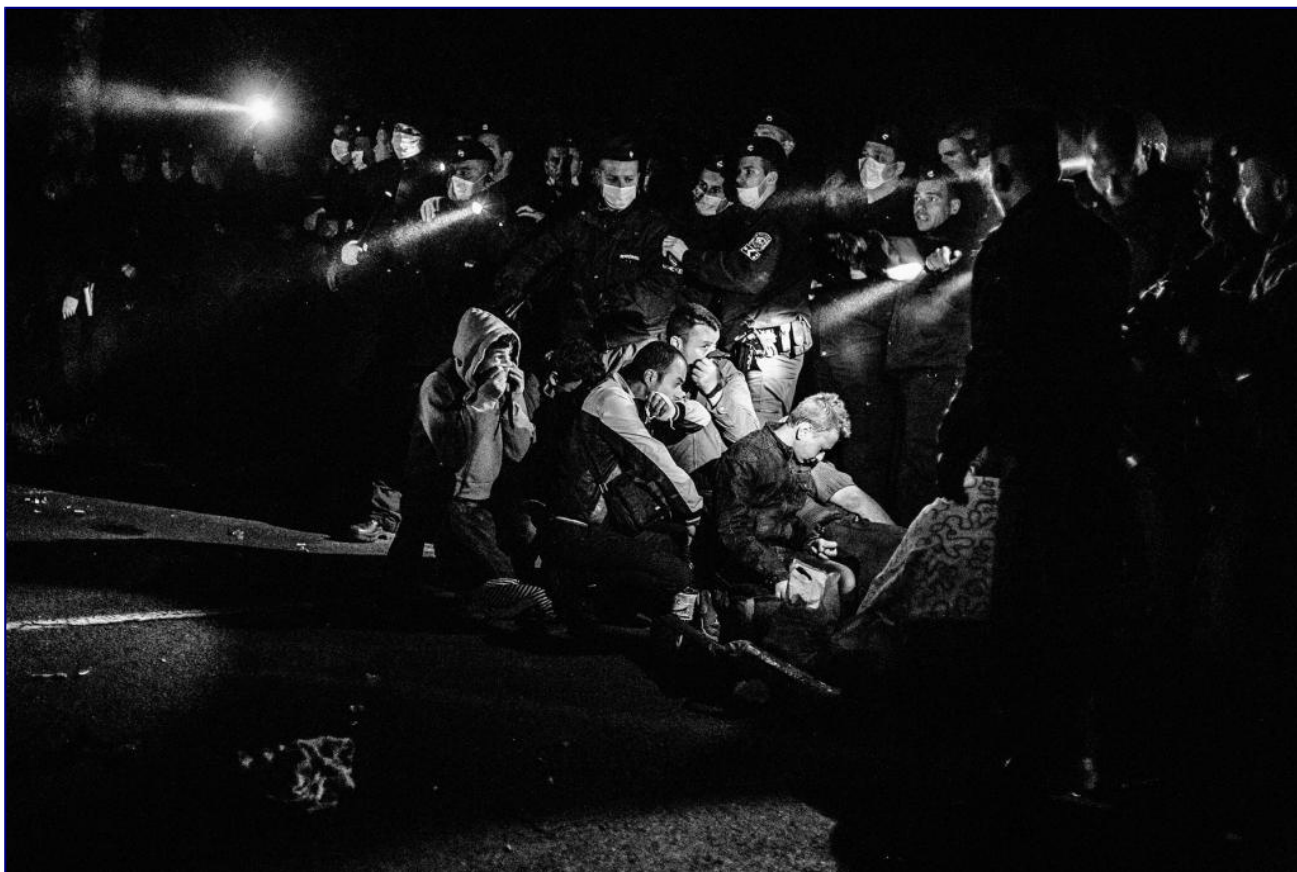

Gruzínsko 2009

Vo svojej čiernej koženej ľadvinke nosí Perhan ešte mobil. Schováva si ho tam, aby mu ho nemohli len tak ľahko ukradnúť. Tentoraz má Siemens. Mal aj Nokiou, ale už ju predal. Za sto mariek. Niežeby striedanie značiek mobilných telefónov patrilo medzi obvyklé kratochvíle kosovských utečencov, ale Perhan používa svoje vytrénované šikovné prsty už iba na jedno. Na mobily. Inak ho už kradnutie nebaví. Keď je úplne najhoršie, keď sa mu minie posledná cigareta, keď už nemá ani marku pre svoju sestru a drahých lekárov, vtedy ide do mesta a zoženie si nový mobil. Ten starý potom predá.

Hala Pinki je skutočne viacúčelová. Bazén, fitnesscentrum, kickboxový ring... Perhan sa zádumčivo zahľadí na kožené boxovacie vrecia, na ktorých sa trénujú presné údery, a predstavuje si, že sú to Albánci alebo Američania. V strede je jedna veľká palubovka s miestami pre divákov. Na okrajoch dve menšie palubovky. V jednej žijú srbskí utečenci z Kosova, v tej druhej rómski. Bez divákov.

Okrem toho je v hale predajňa kníh nie nepodobná Artforu, na poschodí reštaurácia a štúdio lokálnej televízie Zemun TV. Keď sa v noci viacúčelová hala Pinki rozsvieti, pripomína výjav zo známeho sci-fi seriálu — loď plávajúcu v nehybnosti a tichu okolitého pustého vesmíru. Takých miest, ako je hala Pinki, je sedemsto. Ľudí s osudom ako Perhan viac ako sedemstotisíc. Juhoslávia je krajinou s najvyšším počtom z domova vyhnaných ľudí v Európe. Utečencom z Chorvátska, Bosny a Hercegoviny alebo Kosova je každý desiaty obyvateľ Belehradu.

Maďarsko 2015

Druhý deň ráno beriem Perhana na výlet, aby aspoň načas vypadol z toho svojho Star Treku. Je pekné počasie, ľahko mrzne. Perhan nás o siedmej čaká vo svojej prudko oranžovej bunde a v slnečných okuliaroch bartoškovsky nasadených nad čelovou dutinou. Je očividne spokojný. Najprv polhodinu rozpráva o svojich nočných zážitkoch s PTD, naznačuje prstami obscénne výjavy, potom ho to prestane baviť a „vypeckuje“ v aute kazetu s muzikou balkánskych Cigánov. Uvedomíme si hlbokú pravdu miestneho príslovia „ak ukradneš jednu pesničku, si zlodej, ak ukradneš všetky, si Goran Bregović“. Aj absolútny diletant bez hudobného sluchu sa musí pozastaviť nad tým, že tie slávne skladby z Kusturicových filmov sa akosi príliš podobajú na prapôvodné pesničky macedónskych a gréckych Rómov.

Cieľom našej cesty je juh Srbska, kde žijú na hranici s Kosovom Perhanovi súkmeňovci. Taktiež ušli do svojich domovov. V Kragujevci sa zastavujeme na kávu u Perhanovho brata a spoznávame prezidenta tamojších Rómov. Obaja, brat aj prezident, sa predstavujú ako podnikatelia. Potom zamierime do Nišu, kde nás už očakáva šéfredaktorka spravodajstva NTV Niš Stela Jovanovićová. Táto najväčšia nezávislá televízia v Juhoslávii si počas Miloševićovho režimu odtrpela svoje,

umlčať sa ju nepodarilo ani dvoma pokutami vo výške päťdesiat tisíc mariek. Počas náletov NATO zahynul aj Stelin manžel. A ona teraz bez problémov „spíkuje“ s Američanom Edom Baumeistrom, ktorý kedysi pracoval v CBS, potom pomáhal s rozbehom sedemdesiatim lokálnym televíziám po celom svete a dnes v rámci demokratizačnej misie stavia na nohy NTV Niš. Jediný Američan v širokom okolí. A ešte k tomu odsudzuje nálety NATO. Je to čudný svet.

Pakistan 2006

Sme zvláštna zostava. Päť ľudí smeruje v aute na srbsko-kosovskú hranicu. Traja Slováci, kosovský Róm na prednom sedadle a americký expert na nezávislé televízie na zadnom. Okolnosťami som donútený robiť im tlmočníka.

„Povedz, Ed, prečo veľká Amerika bombardovala malú Juhosláviu?“ pýta sa Perhan a zamrle si popod nos zopár oplzlostí na adresu Američanov.

„To máš tak, Zidi, Amerika už štyridsať rokov bombarduje všade, kde sa jej zachce. Ale toto bol zločin.“

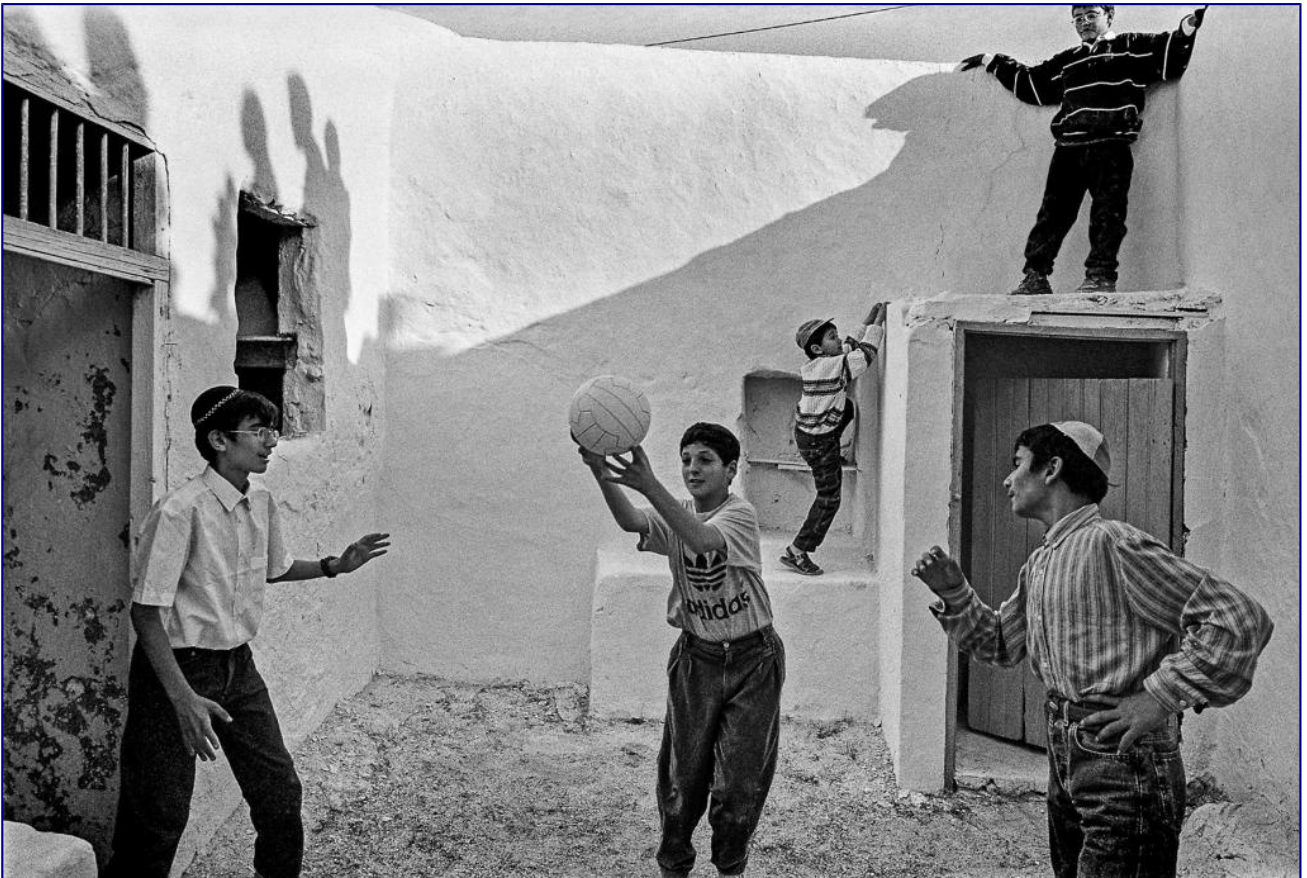
Výlet na juh Srbska končíme v kaviarni v Kuršumlji. Američan Ed nás pozýva. Vo chvíli, keď vytáhuje zo zväzku bankoviek stomarkovku, Perhan očervenie od zlosti. Predstaví si, že toľko peňazí nenašetrí, ani keby pol roka predával všetky sardinky, ktoré dostane od Červeného kríža. Ak nechce kradnúť mobilné telefóny, toľko peňazí pre lekára svojej sestry nedá nikdy dohromady. V tej chvíli si naplno uvedomí hĺbku svojej mizérie. Zmlkne a viac neprehovorí. Celú cestu nočnou diaľnicou naprieč Srbskom spí. Hovorí, že zabudol, čo sa mu snívало. Pred polnocou ho dovezieme do jeho basketbalovej haly, ktorá sa mu protiví. Telefonuje z mobilu jednej zo svojich PTD. Ide k

nej, chce zakončiť tento depresívny deň aspoň niečím príjemným. O druhej nadržanom sa Perhan vráti do svojho pelechu v hale Pinki. Ostatní už spia. On však vloží do magnetofónu kazetu s kubánskou muzikou z filmu *Buena Vista Social Club*, ktorú som mu venoval, a začne mátožne tancovať. Usmieva sa opäť tým svojim strojeným buratinovským úsmevom, ktorý zakrýva najhlbší smútok, aký človek môže cítiť.

Andrej Bán

Na juh od raja

Vydavateľstvo Slovart 2016

Tunisko 1997